İstanbul

Dünyanın ilk tam panoramik muzeyi
"Panorama 1453 Tarix Muzeyi"

İstanbulun fəthi tarixin gedişatını dəyişdirən mühüm hadisələrdən biri hesab olunur. Müxtəlif sivilizasiyaların töhfələri ilə yaradılmış mədəni irsi tanımaq, şəhərin keçmişini, bu gününü və fəth ruhunu anlamaq məqsədilə İstanbulda "Panorama 1453 Tarix Muzeyi" yaradılıb. Topkapı Mədəniyyət Parkı adlanan, ağaclar və çiçəklərlə bəzədilmiş bu məkanın tikintisinə 2005-ci ildə İstanbul Böyükşəhər Bələdiyyəsi tərəfindən başlanılıb və 2008-ci ildə tamamlanıb. "Panorama 1453 Tarix Muzeyi" 2009-cu ildə ziyarətçilərin istifadəsinə verilib.

Muzey fəthin ən mühüm anlarının yaşandığı Edirnekapı, Topkapı və Silivrikapı divarları yaxınlığında və Fateh Mehmetin şəhərə girdiyi qapının yanında qurulub.

Muzey səkkiz rəssamın üç il fasiləsiz fəaliyyəti nəticəsində yaradılıb. İdeya müəllifi, rəssam və cizgi filmi rejissoru Haşim Yurddaş, Ramazan Erkut (fon), həmyerlimiz Yaşar Zeynalov (fiqurlardan məsul rəssam), Oksana Legka (rəssam), Ahmet Kaya (storyboard), Hasan H.Dinçer (kompüter tətbiqi), Atilla Tunca (model) və Murat Efe (kompüter tətbiqi) olub.

Mindən çox ayrı-ayrı rəsmin birləşməsindən meydana gələn muzeydə İstanbul uğrunda gedən savaşda Osmanlı ordusu tərəfindən istifadə edilən silahlar, eləcə də bu fəth üçün xüsusi hazırlanan topların bənzər maketləri də sərgilənir. Ümumilikdə 2700 kvadratmetr ərazini əhatə edən panorama rəsminin ümumi çapı 38 metrdir.

"Panorama 1453 Tarix Muzeyi" iki əsas hissədən ibarətdir. Birinci hissə girişdən başlayaraq, panoramik mənzərəyə aparır. Muzeyin daimi sərgisi də bu hissədə yerləşir.

Muzeydə İstanbulun qurulmasından başlayaraq, mühasirəsi və fəthi, Fateh Mehmetin həyatı, hüquq, sənət, sivilizasiya, mədəniyyət və quruculuq fəaliyyəti, döyüşlər orijinal miniatür, qravüra və rəsmlərdə öz əksini tapır. Miniatür əsərlərin yer aldığı sərginin sonunda platformaya giriş başlayır. Qısa və qaranlıq dəhlizin sonunda ziyarətçilər özlərini 29 may 1453-cü ildə sübh çağı kimi hiss edir və şəhərə daxilolma anının şahidi olurlar.

Ramazan Erkut, Ahmet Kaya, Oksana Leqka, Yaşar Zeynalov, Hasan H.Dinçer, Atilla Tunca və Murat Efedən ibarət rəssam qrupunun çəkdiyi şəkil 38 metr diametrli yarımkürədə hazırlanıb. Yarımkürənin daxili səthini əhatə edən rəsm əsəri 2350 kvadratmetrdir. Şəklin ən əsas xüsusiyyəti baxıldıqda üçölçülü görüntü effekti yaratmasıdır. Rəsmin 650 kvadratmetrlik sahəsi üçölçülüdür və mühasirə zamanı istifadə olunan topların, silah arabalarının və barıt lülələrinin imitasiyaları var. 2350 kvadratmetrlik ikiölçülü rəsm sahəsi üçölçülü sahənin arxasında yerləşir. Fiqurlar insan ölçüsündən başlayır və bütün detalları ilə diqqətlə işlənib, sonra üfüqə doğru azalıb. Bu əsərdə ümumilikdə təxminən 10 min rəqəm var.

"Panorama 1453 Tarixi Muzeyi"ni dünyanın digər panoramik muzeylərindən fərqləndirən və üstün edən də bu rəsmdir. Əsərdə rəsmin bitdiyi yer olmadığı üçün rəsmə baxan insan optik vərdişləri ilə əsərin əsl ölçülərini qavraya bilmir. Ziyarətçi platformaya addımlayan kimi təxminən 10 saniyə davam edən bir həyəcan yaşayır. Bu vəziyyət şəklin reallığını və ölçülərini qavramağı təmin edəcək istinadlar, başlanğıc və bitiş nöqtələrini tapa bilməmək çaşqınlığıdır. Bu məkan ziyarətçilərə qapalı yerə daxil olsalar da, yenidən üçölçülü açıq məkana daxil olmaq hissini yaşadır. Ziyarətçilər muzeydə II Sultanı da görə bilərlər. Onlar minlərlə əsgərin tək bir sədaları və Mehter yürüşləri ilə o ruhu və günü yenidən kəşf edirlər.

Panoramik muzeylər ümumiyyətlə, tarixdəki müəyyən hadisələri təsvir etmək üçün tikilir. Ən mühümləri - Vaterloo döyüşünün, Osmanlı-Rusiya müharibəsini əks etdirən Krım müharibəsinin, Napoleonun Moskva döyüşünün, Plevnanın müdafiəsi və Mesdağın panoramalarıdır. Bu panoramaların əksəriyyəti 1800-cü illərdə yağlı boya texnikası ilə və hadisənin olduğu yerdə çəkilib. Bunlar yarıpanoramik muzeylərdir, bəziləri üfüqi, bəziləri isə şaquli şəkildə tikilib.

"Panorama 1453 Tarix Muzeyi" isə həm üfüqi, həm də şaquli müstəvilərdə tam panoramikdir. Muzeydə şəklin yuxarı hissəsindən göy qübbə şəklində fasiləsiz olaraq uzanır. Panoramik tavanı, səs effektləri və üçölçülü parçaları sayəsində ilin hər günü minlərlə ziyarətçilərinə İstanbulun fəthi həyəcanını yaşadır.

Xatırladaq ki, muzeyin baş rəssamı Azərbaycanın Əməkdar rəssamı Yaşar Zeynalovdur. Azərbaycanlı rəssam artıq otuz ildir ki, fəaliyyətini Türkiyədə davam etdirir. O, 1994-2005-ci illər arasında Türkiyədə bir çox cizgi filminin çəkilişində rəssam olaraq iştirak edib, yüzlərlə kitabın illüstrasiyasını hazırlayıb. 2005-ci ildə İstanbul Böyükşəhər Bələdiyyəsi tərəfindən panorama muzeyinin yaradılması üçün dəvət alıb. Gözlənilməz bu dəvət rəssama sənətini daha geniş ictimaiyyətə çatdırmaq üçün böyük imkan yaradıb.

Azərbaycanlı rəssamın Türkiyədə ərsəyə gətirdiyi muzeyi digər məkanlardan fərqləndirən cəhəti məhz qübbəsinin də rəsmlərdən hazırlanması və işıqlandırılmasında yeni texnologiyalara uyğun süni cihazlarından istifadə edilməsidir. Artıq 17 ildir sənəti ilə Türkiyədə tarixi canlandıran həmyerlimiz qardaş ölkənin bir çox bölgəsində panorama və diorama muzeyləri hazırlayıb.

Esmira YAZKAN ASLANOVA,
"Respublika" qəzetinin Türkiyə üzrə müxbiri.